

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE

ORGANIZAREA ȘI ACTIVITATEA GUVERNĂMINTELOR
BASARABIEI ȘI NORDULUI BUCOVINEI, 1941-1944
REZUMATUL TEZEI

Doctorand,
FLORIN ȘANDRU

Conducător științific,
Prof. univ. dr. VIORICA MOISUC

Constanța, 2014

ORGANIZAREA ȘI ACTIVITATEA GUVERNĂMINTELOR BASARABIEI ȘI NORDULUI BUCOVINEI, 1941-1944

CUPRINS

Lista abrevierilor	p. 4.
Istoriografia problemei	p. 6.
Contribuții proprii: motivații, surse de documentare și metode de cercetare	p. 31.
Introducere: Interesul rusesc/sovietic (și ucrainean) pentru teritoriile românești 1774-1940	p. 38.

Capitolul I.

ROMÂNIA ȘI U.R.S.S. ÎN STARE DE RĂZBOI NEDECLARAT (26 Iunie 1940-22 Iunie 1941)	p. 65.
--	---------------

Ultimatumurile sovietice din iunie 1940	p. 65.
Instaurarea dominației sovietice în Basarabia și Nordul Bucovinei (28 iunie-3 iulie 1940); drama populației românești din teritoriile evacuate	p. 69.
Percepții interne și externe legate de evenimentele din 28 iunie-3 iulie 1940	p. 88.
Noi acte de ostilitate ale U.R.S.S. față de România (iulie-august 1940)	p. 91.
Dominația sovietică în Basarabia și Nordul Bucovinei; ororile săvârșite asupra populației românești (3 iulie 1940-22 iunie 1941)	p. 94.
România și U.R.S.S. între 6 septembrie 1940 și 22 iunie 1941	p. 109.

Capitolul II.

ELIBERAREA TERITORIILOR OCUPATE DE U.R.S.S. ȘI RESTABILIREA ADMINISTRAȚIEI ROMÂNEȘTI	p. 115.
---	----------------

Operațiunile militare românești. Campania de eliberare a Basarabiei și Nordului Bucovinei (22 iunie-26 iulie 1941)	p. 115.
Restabilirea administrației românești în Basarabia și Nordul Bucovinei. Primele măsuri administrative	p. 128.
Constituirea guvernelor Basarabiei, Nordului Bucovinei și Transnistriei	p. 150.

Capitolul III.

ACTIVITATEA GUVERNĂMINTELOR BASARABIEI ȘI NORDULUI BUCOVINEI ÎN DOMENIUL ECONOMIC-SOCIAL ȘI CULTURAL p. 162.

Asigurarea ordinii publice și menținerea siguranței cetățenești	p. 162.
Dezvoltarea vieții sociale românești din cele două provincii	p. 164.
Agricultura	p. 174.
Transporturile, industria și comerțul	p. 180.
Planuri de omogenizare a populației (colonizări românești și emigrări evreiești)	p. 194.
Școlile	p. 203.
Cultura	p. 210.
Bisericile	p. 214.

Capitolul IV.

ADMINISTRAREA TRANSNISTRIEI SUB MANDATUL PROFESORULUI GHEORGHE ALEXIANU p. 218.

Prezențe și interese românești dincolo de Nistru: motivații, aspirații și riscuri	p. 218.
Principalele coordonate ale vieții sociale în Transnistria	p. 222.
Situația grupurilor de alogeni (evrei, Țigani) transferate în Transnistria	p. 242.

CAPITOLUL V.

REOCUPAREA, ÎN 1944, DE CĂTRE U.R.S.S. A TRANSNISTRIEI, NORDULUI BUCOVINEI ȘI BASARABIEI p. 249.

Armata Română pe Frontul de Est	p. 249.
Reinstaurarea structurilor administrative sovietice în Transnistria, Nordul Bucovinei și Basarabia	p. 256.
Ieșirea României din războiul împotriva Națiunilor Unite. Împărțirea teritoriilor din Europa de Est între Marile Puteri (Acordul Churchill-Stalin)	p. 267.

CONCLUZII	p. 280.
------------------------	----------------

BIBLIOGRAFIE	p. 288.
---------------------------	----------------

ANEXE	p. 306.
--------------------	----------------

Opis - documente scrise	p. 306.
--------------------------------------	----------------

Opis – ilustrații	p. 340.
--------------------------------	----------------

REZUMATUL TEZEI

ORGANIZAREA ȘI ACTIVITATEA GUVERNĂMINTELOR BASARABIEI ȘI NORDULUI BUCOVINEI, 1941-1944

Cuvintele-cheie: Ion Antonescu, Basarabia și Bucovina, etnici români, alogeni, ocupație sovietică, decrete-legi, investiții, bilanț, domenii ale vieții sociale, instituții, funcționari.

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Argumentul desemnării tratării unei asemenea teme în cadrul Tezei de Doctorat este, în primul rând, dorința noastră de a identifica adevărul istoric referitor la administrația românească din cele două provincii răpite samavolnic de URSS în vara anului 1940, Basarabia și Bucovina de Nord. Considerăm că acest subiect prezintă un interes considerabil atât pentru cercetătorii din acest domeniu, cât și pentru publicul larg, din nevoia de cunoaștere a unei perioade cruciale din istoria neamului românesc.

Chiar dacă regimul Ion Antonescu a fost unul autoritar și de război, iar la nivel planetar omenirea s-a schimbat, în mod natural și obiectiv, din punct de vedere al sistemelor de valori, analiza subiectului nostru permite decelarea unor concluzii și învățăminte suficient de generale ca să poată fi aplicate și în condițiile lumii de astăzi. Chiar dacă relația cu minoritățile numai poate fi gândită în termenii anilor '40, nici idealul societății tolerante multietnice nu se dovedește întotdeauna ușor de atins, iar cele trei state baltice au reușit să acceadă în structurile europene și euroatlantice, excluzând *de facto* coloniștii rusofoni de la viața politică internă.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare și identificarea problemelor de investigat. În istoriografie, mai ales după 1989, există o multitudine de contribuții în care problema administrării Basarabiei și Bucovinei în anii 1941-1944 este abordată, mai ales la modul general și tangențial. Dintre lucrările care vizează mai direct această problemă, menționăm contribuțiile lui Anatol Petrencu și Pavel Moraru. Cu toate acestea, se resimte nevoia unei lucrări care să privească în mod sintetic și unitar problemele circumscrise administrării teritoriilor sovietice (re)-intrate sub controlul autorităților românești în anii 1941-1944 (Basarabia și nordul Bucovinei și cel puțin parțial, Transnistria). De asemenea, diferitele arhive din România, Republica Moldova și Regiunea Cernăuți includ un valoros material documentar, a cărui valorificare se lasă însă așteptată.

Scopul și obiectivele lucrării. Nivelul și modul în care este tratată în istoriografie problema

abordată au determinat ca scopul tezei să fie prezentarea, analiza și evaluarea activităților administrației românești în Basarabia și Nordul Bucovinei între anii 1941-1944. Scopul tezei impune următoarele obiective:

- stabilirea gradului de elaborare istoriografică a problemelor ce țin de situația Bucovinei și Basarabiei în timpul Celui de al Război Mondial;
- evidențierea rolului jucat de URSS în Drama României Mari;
- precizarea locului și a rolului problemei redobândirii și ulterior administrării Basarabiei și Bucovinei Nordice în planurile generalului Ion Antonescu;
- elucidarea unor aspecte ale realităților și evoluțiilor pe plan militar în cele două provincii, în anii 1940-1941 și 1944;
- examinarea situației generale găsite de administrația românească în Basarabia și Bucovina de Nord, din punct de vedere social-economic, cultural-religios și al relațiilor interetnice;
- analiza măsurilor administrative realizate în Basarabia și Bucovina de Nord în perioada de până la constituirea Guvernămintelor;
- determinarea principiilor care au stat la baza constituirii guvernămintelor Basarabiei și Bucovinei de Nord;
- stabilirea coordonatelor generale pe care s-a înscris activitatea celor două guvernăminte provinciale în domeniul social-economic;
- aprecierea rezultatelor concrete obținute de autoritățile românești, în condițiile generale de război și în circumstanțele particulare din cele două provincii;
- evaluarea modului în care autoritățile provinciale, județene și locale au receptat și aplicat ordinele și indicațiile Mareșalului și cum au fost reînstituite structurile administrative sovietice.

Metodologia cercetării științifice. Pentru realizarea obiectivelor trasate am aplicat mai multe metode: istorică, analitică, comparativă, cronologică, a inducției și deducției, sistematizării. Pentru analiza documentelor am recurs la metoda analitică și cea a sistematizării, pentru stabilirea legăturilor dintre evenimentele, fenomenele și procesele din trecut am recurs la metoda istorică, comparativă, cronologică, a inducției și deducției. Aplicarea pe larg a metodei analitice, dar și celei comparative în lucrul cu documentele, care au constituit sursa de bază a redactării lucrării, ne-a permis aprecierea realizărilor administrației românești în perioada 1941-1944 în toate domeniile vieții de stat, într-un mod care nu lasă loc de interpretări. La descrierea faptelor istorice am respectat cu rigurozitate abordarea cauză/efect conform regulilor metodei istorice, iar acolo unde stabilirea relației cauză/efect a prezentat dificultăți am recurs la metoda inducției și deducției.

Noutatea și originalitatea științifică. Originalitatea lucrării constă în două elemente importante. Primul este legat de subiectul dezbătut, care în istoriografia românească nu a fost abordat într-un mod corespunzător. Al doilea este faptul că în teză sunt valorificate documente inedite, provenite de la Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Arhivele Militare Pitești, Arhivele de Stat a Regiunii din Cernăuți, Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Arhivele Naționale Istorice Centrale, Arhivele Militare Pitești. La acestea s-au adăugat culegeri de documente, analogii de texte, cronologii, enciclopedii, colecții de legi, discursuri, alături de lucrări generale și speciale.

În cadrul arhivelor republicane moldovenești și regionale din nordul Bucovinei, am putut identifica și investiga un substanțial material documentar consacrat circumstanțelor concrete în care a fost stabilită și definitivă schema de organizare a celor două Guvernăminte, prin aplicarea la condițiile concrete din Basarabia și nordul Bucovinei a concepțiilor de ordin general, despre organizarea și funcționarea instituțiilor statului, așa cum erau ele concepute de către Conducătorul acestuia. **Problema științifică importantă soluționată ține de** conținutul și bilanțul activităților complexe întreprinse de guvernămintele Basarabiei și Bucovinei de nord, între anii 1941-1944.

Semnificația teoretică. Pentru istoriografia universală, lucrarea prezintă utilitate mai ales pentru dezbaterile teoretice despre conduita diferitelor autorități politice și militare, în anii celui de-al Doilea Război Mondial, judecată comparativ pe baza faptelor și realităților concrete, iar rezultatele pot servi ca puncte de reper în discuțiile teoretice comparative despre comportamentul administrației militare în diferite zone ale lumii, pe baza faptelor concrete, nu a dihotomiei reduționiste de tip maniheist învinși-învingători. Pentru știința istorică din România și Republica Moldova, lucrarea aduce noutăți substanțiale în studiul problemelor legate de aprofundarea unității național-politice românești moderne și pe alte planuri (economico-social, cultural-religios etc.), pentru elucidarea unor aspecte ale problematicii integrării sau reintegrării Basarabiei și Bucovinei în cadrele statului național-unitar român, sub toate aspectele.

Valoarea aplicativă a lucrării. Informațiile și aprecierile din lucrare pot servi drept sursă de documentare, în primul rând, pentru oamenii politici, economiștii, funcționarii din diverse domenii de activitate și publiciștii implicați în elaborarea și implementarea planurilor de integrare a Republicii Moldova cu spațiul european. De asemenea, lucrarea poate fi folosită pentru întocmirea unor cursuri opționale de istorie contemporană, în învățământul preuniversitar, precum și pentru completarea cursurilor de bază preuniversitar și universitare în domeniu.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Răpirea Basarabiei și a părții nordice din Bucovina, de către URSS, la 28 iunie 1940, a

fost o lovitură foarte grea pentru România și prin acest act de agresiune au început și favorizat direct procesul dezmembrării violente a statului național-unitar român.

2. Din cauza politicii duse de regimul Stalinist în perioada iunie 1940 - iunie 1941 și a acțiunilor teroriste și distructive orchestrate de sovietici în perioada 22 iunie – 26 iulie 1941, administrația antonesciană a găsit în Basarabia, în 1941, o situație vecină cu dezastrul.

3. În contextul programului de refacere a unității și a puterii naționale românești, guvernul prezidat de Ion Antonescu a elaborat, cu consultarea elitelor românești din cele două provincii, încă înainte de 22 iunie 1941, planuri complexe, riguroase și sistematice, vizând reintegrarea deplină a Basarabiei și Nordului Bucovinei în cadrul național-statal.

4. Măsurile cu caracter punitiv (represiv) luate de autoritățile militare și civile românești din cele două provincii, mai ales împotriva populației evreiești, s-au încadrat, grosso modo, în limitele legilor scrise și nescrise ale războiului, existente la acea dată, aplicate, la vremea aceea, de către toți combatanții, Ion Antonescu nepurtând vina pentru abuzurile individuale comise.

5. Rezultatele de ansamblu obținute de administrația românească în Basarabia și Bucovina de Nord în anii 1941-1944, au fost substanțiale, în toate domeniile vieții sociale, în deosebi dacă ținem seama de circumstanțele în care au fost obținute și de condițiile în care s-a acționat.

Implementarea rezultatelor științifice Rezultatele cercetării științifice ale noastre sunt utile pe de o parte, oamenilor de cultură și de istorie care încearcă să lumineze și să restituie o parte ocultată a trecutului nostru național recent și, pe de altă parte, acelor factori de decizie și lideri de opinie (pentru oamenii politici, și de afaceri, pentru fețele bisericești, media, etc.,) implicați în procesele și eforturile de promovare și aplicare a politicilor de integrare a românilor din spațiul basarabean și nord bucovinean cu Țara-mamă și totodată în cadrul structurilor europene și euro-atlantice. Rezultatele obținute pot fi aplicate în studiile de sinteză privind oportunitățile de dezvoltare ale diferitelor ramuri economice și de propășire culturală a românismului din Republica Moldova, în contextul integrării europene și euro-atlantice.

Aprobarea rezultatelor științifice Tema de investigație se înscrie în tematica cercetărilor efectuate la Catedra Facultății de Istorie și Științe Politice ea fiind aprobată de Consiliul Școlii Doctorale și de Senatul Universității *Ovidius* din Constanța.

Publicațiile la tema tezei. Principalele rezultate ale cercetării și-au găsit reflectarea într-un volum de autor, recenzat, un volum de documente (coautor), un volum de studii (coautor) și într-un număr de 6 articole științifice.

Volumul și structura tezei. Teza este alcătuită din: preliminarii istoriografice, introducere istorică, lista abrevierilor, cinci capitole, concluzii și recomandări (215 pagini de text de bază), bibliografia incluzând 53 fonduri din 5 arhive și trei biblioteci, 16 priodice, 30 de volume de

izvoare editate, 143 de lucrări generale, 51 de articole și lucrări speciale și 419 anexe scrise 305 anexe foto.

CONȚINUTUL TEZEI

În cadrul preliminarilor am evidențiat actualitatea temei cercetate și am formulat problema, obiectul, scopul general și obiectivele concrete ale investigației, pe baza pe baza metodelor epistemologice precizate. Am punctat noutățile științifice și valoarea lucrării noastre, din punct de vedere teoretic și practic. Din punct de vedere cronologic, domeniul de față se încadrează în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, conținutul de idei, informații și aprecieri concentrându-se în intervalul de timp iunie 1941 – august 1944, când Basarabia și Bucovina întreagă s-au aflat sub administrație românească.

În cadrul acestor preliminarilor, am examinat materialul bibliografic circumstanțiat temei noastre și pornind de aici am apreciat motivațiile, scopurile și obiectivele acestui demers științific, precum și utilitatea și necesitatea unei asemenea lucrări.

Subiectul tezei mele de doctorat se plasează la intersecția între două teme complexe ale istoriografiei naționale românești, anume, politica internă (și externă) a regimului antonescian (1940-1944) și, respectiv istoria provinciilor Basarabia și Bucovina, în perioada contemporană. Ambele teme sunt dificil de abordat, nu doar din cauza complexității lor intrinseci (volumul imens de materiale documentare și bibliografice, nu întotdeauna convergente), ci și, din păcate, din cauza interferenței factorului politic intern și extern, cu urmări nocive pentru claritatea și coerența discursului istoric. Din alt punct de vedere, tocmai tendința de mistificare și ocultare a unor aspecte ținând de trecutul național relativ recent impulsionează interesul publicului mai larg pentru asemenea subiecte, considerate depășite de unii apologeți ai istoriografiei occidentale, care pierd din vedere faptul că în spațiul nord-american și vest european, istoriografia a putut evolua natural și normal de-a lungul ultimului secol, ceea ce a permis o veritabilă epuizare a unor teme socotite azi "tradiționale", deschizând astfel perspective de abordare a unor noi domenii ("istoria mentalităților", "istoria imaginarului", "istoria climei" etc.)

Totodată am prezentat principalele perioade ale istoriografiei problemei (ante și post 1990), cu diferitele lor etape (autori și lucrări reprezentative, mod de tratare a subiectului etc): a) etapa 1940-1946; b) etapa anti-național comunistă; c) etapa național-comunistă; d) Etapa 1990-2001; e) Etapa 2002-2012.

Printre lucrările autorilor români și străini utilizate în cadrul bibliografiei se numără:
Antonescu, Ion, *Secretele guvernării. Rezoluții ale conducătorului statului (septembrie 1940-*

august 1944), Editura Românul, București, 1992; Buzatu, Gheorghe, *Mareșalul Antonescu la judecata istoriei*, Editura Mica Valahie, București, 2002; *România și războiul mondial din 1939-1945*, Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, Iași, 1995; Duțu, Alesandru, Dobre, Florica, Loghin, Leonida, *Armata română în al doilea război mondial 1941-1945*, Editura Enciclopedică, București, 1999; Gheorghe, Ion, *Un dictator nefericit: mareșalul Ion Antonescu*, Editura Machiavelli, București, 1996; Giurescu, Dinu, *România în al doilea război mondial*, Editura All, București, 1999; Magherescu, George, *Adevărul despre Mareșalul Antonescu*, Editura Păunescu, 1991; Moraru, Anton, *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993)*, f.e., Chișinău, 1995; Petrencu, Anatol, *România și Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial*, Editura Epigraf, Chișinău, 1999; *În serviciul zeiței Clio*, Editura “Tipografia Centrală”, Chișinău, 2001; *Basarabia în al doilea război mondial*, Editura “Lyceum”, Chișinău, 1997.

Printre profesioniștii istoriografiei românești, implicați în opera de editare a unor documente consacrate perioadei antonesciene și personalității lui Ion Antonescu, în particular, se detașează două nume: Marcel-Dumitru Ciucă (n. 1943), fost Director al Arhivelor Naționale, reputat specialist în materie de științe auxiliare ale istoriei și, respectiv, Gheorghe Buzatu (n. 1939), consacrat ca istoric al perioadei contemporane, inclusiv, după 1989, al dreptei politice din România interbelică.

Între cei doi distinși slujitori ai muzei Clio și ai adevărului istoric există unele diferențe de stil și atitudine, în abordarea unei probleme atât de complexe, sensibile și, mai ales, supuse ingerințelor din partea factorului politic intern și extern. Astfel, M.D. Ciucă își concentrează efortul spre identificarea, sistematizarea și publicarea unui volum cât mai mare de documente, intrate astfel în circuitul istoriografic, evitând să își asume concluzii sau interpretări mai tranșante, așa cum așteaptă unii iubitori de istorie, mai puțin familiarizați cu subtilitățile de limbaj. Stilul profesorului Gheorghe Buzatu, fluent și atractiv, atât în scris, cât și în viu grai, nu exclude însă deloc asemenea atitudini, dublate de accente polemice, de contracarare a discursului anti-Antonescu, prezent inclusiv în medii politice influente, ceea ce i-a adus renumitului contemporanist român numeroase acuzații și etichetării, conform unei tradiții în materie, care însă nu are nimic de-a face cu scrisul istoric obiectiv și documentat.

Spre deosebire de numeroși autori evrei, mai profund sau mai superficial specializați în domeniul istoriei (Carol Iancu, Jean Ancel, Radu Florian etc.), care prezintă în mod distorsionat nu doar politica pretins exterminatoare a mareșalului, ci și întreaga istorie modernă a României, prin modul cum sunt descrise cauzele și amploarea antisemitismului românesc, Teșu Solomovici reușește să contureze un punct de vedere mult mai obiectiv și

nuanțat, în volumul "Viața și moartea mareșalului Ion Antonescu. Almanah istoric - 2010" [22].

Cea mai consistentă lucrare pe tema situației și a evoluțiilor din Basarabia, în anii celui de-a doua conflagrații mondiale aparține lui Anatol Petrencu [12]. Conținutul narativ și analitic propriu-zis al lucrării (până la p. 229, din cele aproape 350), tratează o foarte bună cunoaștere a istoriografiei sovietice și moldoveniste, combătută direct sau indirect, într-o manieră logică și argumentată, pe bază de documente, principalele categorii de surse fiind Arhivele din Republica Moldova, publicațiile de epocă, dar și câteva apariții editoriale în limbile română și rusă, din jurul tumultosului an 1990. Dimensiunea documentar - arhivistică a lucrării este consolidată prin ponderea substanțială a anexelor, constând tot din documente de arhivă și extrase din presa vremii.

În completarea lucrării din 1997, doi ani mai târziu, același autor a publicat lucrarea: *România și Basarabia în anii celui de-al Doilea Război Mondial* [13]. Cartea nu impune atât prin dimensiuni, cât prin densitatea, diversitatea și relevanța referințelor documentare. Ca tematică, autorul abordează destinul Basarabiei, în context național românesc, de la perfectarea nefastului Pact Ribbentrop – Molotov, până la procesul Mareșalului Ion Antonescu. Fără să treacă sub tăcere anumite lipsuri, neajunsuri și contradicții interne ale administrației antonesciene, Anatol Petrencu definește activitatea administrației românești în Basarabia anilor 1941-1944, drept o „vastă acțiune de normalizare și de asanare a vieții basarabenilor”; Cercetătorul basarabean evidențiază receptivitatea guvernanților față de propunerile eficiente și rezonabile ale elitei românești din stânga Prutului și refuzul lui Ion Antonescu de a considera Basarabia o zonă inferioară, periferică, așa cum se întâmplase uneori în anii interbelici.

Ca un binevenit complement al meritoasei contribuții a profesorului Anatol Petrencu, tânărul cercetător Pavel Moraru (n. 1975) a publicat în două volume, însumând circa 500 de pagini, un demers consacrat Bucovinei în perioada administrației antonesciene [11]. Prezentarea este una nu doar sintetică și documentată, ci și realistă și nuanțată, tânărul autor dovedind o reală vocație de prelucrare, integrare și evoluare a documentelor provenind din arhivele naționale românești, republicane moldovenești și regionale nord-bucovinene, documente completate cu publicații ale vremii.

În ultimii ani, de un real succes pentru circuitul științific din Federația Rusă s-a bucurat lucrarea cercetătorului K. Zeleskii *Cine și ce a fost în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Aliații Germaniei* [23]. Pe parcursul studiului, autorul, în contextul abordării pozițiilor marilor puteri, analizează amplu calitățile de om politic ale lui I. Antonescu. K.

Zeleskii este unul dintre primii care, bazându-se pe un set de documente publicate, este nepărtinitor în tratarea subiectului. Cercetătorul justifică decizia Mareșalului de a intra în război împotriva URSS pentru recuperarea teritoriilor pierdute. Ulterior se mai fac încercări de tratare a subiectului, însă un studiu special ce ar reflecta problema vizată își așteaptă cercetătorul.

În contrast cu K. Zelenski la autorul M. Meltiuhov efortul de cosmetizare a tezelor și clișeele staliniste este minim; actul unificator din anul 1918 este văzut ca rezultat al unei agresiuni armate, iar evenimentele de la finele lui iunie 1940 sunt caracterizate drept acte de eliberare. Cea mai substanțială tratare, cel puțin din punct de vedere cantitativ, revine perioadei 1939-1940, căreia îi sunt alocate aproape 180 de pagini [24, p. 249-425].

Interesul meu, pentru subiectul abordat plenar în cadrul tezei de față a fost potențat de dorința de a realiza o punte de legătură, în cadrul istoriografiei românești, între o personalitate marcantă a orașului meu de domiciliu, Pitești, anume Mareșalul Ion Antonescu și istoria acelei părți din spațiul etno-istoric românesc, ajunsă sub dominația Rusiei țariste, apoi a Uniunii Sovietice, moștenitoarea nemijlocită a acesteia și a ambițiilor sale expansioniste spre Constantinopol și Strâmtori.

O primă concretizare sistematică a interesului meu pentru o asemenea problematică, evitată sau tratată foarte prudent și ambiguu de către numeroși cercetători și istorici, unii consacrați, s-a produs în anul 2008, când, sub dubla egidă a Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni a văzut lumina tiparului primul volum al lucrării „Zodia Basarabiei și Bucovinei de Nord sub Mareșalul Ion Antonescu. Perioada 1941-1942” [17; 18], în care o pondere importantă o au cele peste 100 de anexe documentare din fondurile Arhivelor Naționale ale Republicii Moldova, fotografiile atașate ale textului, precum și traducerile în limbi moderne de circulație internațională ale unor texte introductive sau explicative din cuprinsul cărții. Textul propriu-zis este structurat pe trei capitole, divizate, la rândul lor în subcapitole. Criteriul de structurare a materialului a fost cel cronologic, primul capitol având ca subiect istoria Basarabiei și Bucovinei de Nord înainte de 1941, începând cu 1812, respectiv, 1775, și acumularea unor probleme complexe și spinoase pentru populația românească autohtonă majoritară a celor două părți rupte din trupul Vechii Moldove, cel de-al doilea fiind consacrat alungării ocupanților sovietici și primelor măsuri administrativ – organizatorice luate de autoritățile românești (re)-instaurate în stânga Prutului și a Nistrului, în vara anului 1941, iar ultimul capitol, cel mai important ca volum și bază documentară, constând într-o analiză, defalcată pe domenii, a activității guvernămintelor basarabean, bucovinean și transnistrean, în primul an calendaristic consecutiv înființării acestor structuri administrative de nivel provincial.

Lucrarea a beneficiat și de o recenzie laudativă din partea domnului prof. Gheorghe Buzatu, Nicolae Dabija, Mircea Chelaru și Radu Ștefan Vergatti.

În finalul capitolului, am prezentat propria viziune asupra modului de cercetare a problemelor subsumate subiectului tezei. În lucrarea de față am urmărit, pe de o parte, o necesară și așteptată lărgire a tematicii, în primul rând, din punct de vedere cronologic, prin abordarea integrală a perioadei 1941-1944, când Basarabia și Bucovina (ca de altfel și Transnistria) s-au aflat sub administrație românească, iar, pe de altă parte, am dorit aprofundarea cercetării, prin extinderea investigației mele și asupra altor izvoare documentare, provenind din arhivele naționale și militare, asupra altor contribuții istoriografice ieșite de sub tipar în ultimii ani. De asemenea, specificul lucrării mele, de teză doctorală, impune, de la sine, un grad sporit de sistematizare a materialului documentar, și o mai mare densitate și fluență a informației.

Din punct de vedere metodologic, orientarea mea a fost, în mod categoric, de la început, pentru abordarea de tip pozitivist, centrată pe date factologice și cantitative concrete, menționate de surse primare credibile și prelucrate, în mod mai mult sau mai puțin pertinent, și de alte surse, de tip secundar (narativ), fie din anii '40, fie din perioadele ulterioare. În căutarea raportului optim între istoria personalizată și istoria structurală, în cazul concret al demersului de față, m-am călăuzit după modelul marelui istoric român Gheorghe Brătianu și după principiile enunțate de acesta (principii pe care avea să le aplice ulterior cu rigoare și cu succes) în cursul polemicii cu Ștefan Zeletin, un adept al sociologizării istoriei, spre finele anilor '20. În ceea ce mă privește, subscriu la acele opinii potrivit cărora, prin ignorarea sau sub-estimarea factorului personal (individual) sau evenimential (conjunctural), în istorie, această disciplină își pierde conținutul, devenind un fel de „sociologie la trecut”.

- Lucrarea se deschide cu un text introductiv de **27** pagini, având ca subiect intrerul rusesc/sovietic și, în subsidiar, cel ucrainean, pentru teritoriile românești de-a lungul a aproape două secole, începând de la 1774 și terminând cu Pactul Ribbentrop-Molotov.

- Primul capitol, propriu-zis al Tezei, intitulat, în mod semnificativ, “România și U.R.S.S. în stare de război nedeclarat (26 iunie 1940-22 iunie 1941)”, se încadrează cronologic în intervalul 26 iunie 1940-21 iunie 1941. Am optat pentru asemenea abordare întrucât războiul antisovietic purtat de România sub conducerea lui Ion Antonescu, problemele administrației românești din Basarabia și nordul Bucovinei și, în particular, atitudinea ostilă față de evrei a unei părți însemnate a populației românești își au originea în evenimentele de la finele lui iunie 1940 și în conduita ulterioară statului sovietic față de România și de români și în rolul jucat de o parte a evreimii românești în acest context. Pe

parcursul celor șase subcapitole ale acestui prim capitol, am reliefat rolul capital jucat de U.R.S.S. în drama României Mari din vara tragică a anului 1940, suferințele populației românești din teritoriile ocupate de U.R.S.S. în urma notelor ultimative din 26-27 iunie 1940, percepțiile interne și externe asupra diferendului teritorial româno-sovietic.

Principalele elemente de noutate din acest capitol se referă la: activitatea misiunii germane în România, pregătirile armatei române în vederea contracarării unei eventuale invazii sovietice și pentru eliberarea Basarabiei și nordului Bucovinei. Tot în acest capitol am inclus o serie de declarații date de către unii refugiați români din teritoriile ocupate de U.R.S.S., după 27-28 iunie 1940.

În capitol este reliefat rolul capital jucat de URSS în Drama României Mari din vara anului 1940, începută prin ultimaturile sovietice. A urmat retragerea precipitată a unităților militare, a administrației și a numeroși civili din Basarabia și nordul Bucovinei. Grupări comuniste constituite din evrei, ucraineni, găgăuzi au început provocările împotriva armatei române și a civililor în retragere. Au dezarmat unele unități, au scuipat ofițeri, aruncau cu pietre, huiduiau. În așteptarea trupelor sovietice, aceste bande au scos și rupt tricolorul de pe instituțiile publice și l-au înlocuit cu steagul roșu. Unități sovietice au luat prizonieri militari români, ofițerii fiind arestați [21].

În memoriile sale, regele Carol al II-lea pretinde că el ar fi dorit rezistența, dar a trebuit să se supună Consiliului de Coroană. În realitate, suveranul, care-și asumase aproape întreaga putere în stat s-a ascuns după un organism cu caracter consultativ, nu deliberativ. Mai mult, în cadrul primului Consiliu de Coroană, desfășurat la 27 iunie ora 12, se conturase o anumită majoritate 11 la 10 în favoarea rezistenței, însă regele a convocat un al doilea Consiliu, în seara aceleiași zile, când numai șase participanți au mai susținut opțiunea apărării granițelor [9, p.80-84]. Dacă într-adevăr ar fi dorit să se opună agresiunii sovietice, regele Carol ar fi putut-o face pe baza primului Consiliu de Coroană. Dacă apărarea granițelor ar fi fost prima opțiune, atunci suveranul i-ar fi dat un răspuns clar și prompt în acest sens generalului Florea Țenescu, la 23 mai 1940, când șeful marelui stat major cerea instrucțiuni precise în fața semnalelor tot mai amenințătoare venite dinspre est [9, p.73].

În capitol sunt aduse unele completări și nuanțări de imagini din istoriografia românească asupra modului cum populația românească basarabeană și bucovineană a trăit acele evenimente prin înserarea unor depoziții ale unor martori oculari. Depozițiile acestora au fost identificate și investigate în cadrul documentelor de arhivă. Din textul numeroaselor documente reiese destul de clar că *“actele de agresiune și batjocorire”* împotriva armatei române și a civililor au fost inițiate nu doar de armata sovietică ci și de bandele formate mai

ales din minoritari evrei. Cumplitele evenimente trăite și relatate de refugiați au avut ca efect imediat declanșarea unui puternic curent antisemit și comiterea unor violențe asupra evreilor de către unii cetățeni români, atât originari din Basarabia și N. Bucovinei, cât și din Vechiul Regat.

Evenimentele desfășurate în Basarabia de la evacuare până în august 1940 sunt analizate și descrise pe baza declarațiilor refugiaților basarabeni și se pot clasifica în două perioade și anume: perioada I-a cuprinde timpul scurs între evacuarea Basarabiei de trupele noastre și trei zile după ocuparea ei de trupele ruse; perioada a II-a, cuprinde intervalul de timp de la această dată și până în 1 august 1940. Concluziile formulate pe baza declarațiilor refugiaților populației românești sunt relevante: prima perioadă se caracterizează prin actele de samavolnicie, jaf și teroare exercitate de grupările de evrei comuniști, instigate de agitatorii sovietici infiltrați înaintea trupelor ruse, fie cu parașutele, fie cu tancurile care devansaseră linia de înaintare fixată prin convenția româno-sovietică și care au răsculat populația minoritară, comițând actele de cruzime și oroare despre care vorbesc mărturiile culese și notele informative din cursul lunii iulie 1940; a doua perioadă se caracterizează prin: instalarea autorității sovietice în toate administrațiile de stat, prin încetarea atribuțiilor luate de la sine putere de așa zisele „comitete” formate din simpatizanți și membrii ai partidului comunist, în majoritate evrei, care au preluat puterea în perioada tranzitorie, prin organizarea teroarei oficiale de către GPU sau NKVD și prin aplicarea regimului economico-politic sovietic în toate domeniile de activitate publică și particulară din provincie.

Capitolul următor, bazat, în mare măsură, pe documente de arhivă și lucrări de istorie militară, se referă la eliberarea Basarabiei și a nordului Bucovinei de către forțele româno-germane, în perioada 22 iunie – 27 iulie 1941, la primele măsuri administrative luate imediat după eliberare și la constituirea guvernămintelor Basarabiei, Nordului Bucovinei și Transnistriei.

Acest război s-a bucurat de sprijinul covârșitor al poporului român care vedea în el un mijloc de a îndepărta amenințarea sovietică la adresa existenței țării sale o dată pentru totdeauna [1. p.2-3].

Vicepreședintele P.N.L., prof. Gheorghe I. Brătianu și vicepreședintele PNT, Ion Mihalache, au cerut în scris să fie mobilizați și au plecat pe front. Regele Mihai i-a adresat lui Antonescu, aflat la Odobești, la punctul de comandă, o telegramă prin care, invocând drepturile istorice ale României asupra celor două provincii, își exprima sentimentele de apreciere față de activitatea Conducătorului Statului în slujba realizării idealului național de reîntregire [19, p.45-51].

Operațiunile militare s-au desfășurat în conformitate cu concepția germană și au avut ca

rezultat, la 26 iulie același an, repunerea bornelor de hotar pe granița istorică de pe Nistru. Înfrângerea forțelor sovietice de la flancul sudic al frontului est-european s-a obținut prin acțiunea Grupului de armate „general Antonescu”, care a acționat ofensiv cu Armata 3 română și Armata 11 germană pe direcția Botoșani-Moghilev și cu Armata 4 română pe direcția sud Iași-sud Chișinău - Cetatea-Albă [8, p.14-18].

În conformitate cu concepția germană, acțiunile militare desfășurate pe frontul românesc până la 2 iulie 1941 împotriva armatelor 9, 18 și independența de litoral au avut un caracter de acoperire strategică, fiind concretizate prin constituirea unor capete de pod la est de Prut, în Basarabia, și prin mici pătrunderi realizate în partea de nord a Bucovinei.

Trupelor terestre li s-au adăugat forțele Aeronauticii ai Marinei militare. În cele 35 de zile de lupte, armata română a angajat 473 103 de militari (18 361 de ofițeri, 17 286 de subofițeri și 437 456 de trupă) [14, p.124]. Pierderile înregistrate (până la 31 iulie s-au ridicat la 24 396 de militari (5011 de morți, 13 987 de răniți și 4487 de dispăruți) [8, p.18]. Astfel, în decurs de o lună de la începerea ostilităților, obiectivele militare principale ale românilor – eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord – fuseseră atins.

În analiza primelor măsuri administrative luate de autoritățile românești în Basarabia și nordul Bucovinei, am pornit de la situația creată de sovietici în aceste provincii istorice românești, în perioada iunie 1940 – iunie 1941, și agravată în săptămânile imediat următoare lui 22 iunie 1941, ca urmare a aplicării tacticii „pământului pârjolit”, conform indicațiilor lui Stalin. Astfel, la nivelul întregii provincii dintre Prut și Nistru, situația era una foarte gravă, din multe puncte de vedere. Viața urbană era grav afectată prin distrugerea instalațiilor de apă și lumină și prin exodul populației activitatea economică și comercială anihilată, instalațiile industriale distruse, drumurile impracticabile.

Încă dinainte de începerea războiului, Consiliul de Miniștri luase în discuție problema elaborării unui plan al instaurării administrației românești în Basarabia și Bucovina de Nord în cadrul ședinței din 19 iunie 1941.

„Între guvernul provinciei și guvern vor fi raporturi de colaborare și nu de subordonare. Între provincii și guvern va fi o acțiune de libertate și de autonomie locală absolută, în cadrul acestor principii, în cadrul programului și a normelor care constituie politica generală a guvernului. Dar ceea ce vom realiza, ca principiu fundamental și ca expresie a acestei înnoiri a administrației noastre, va fi crearea Provinciei, stăpână pe destinele sale, cu conducători care să aibă absolută inițiativă și întreaga răspundere a administrației lor. De aceea suntem convinși că de energia, sinceritatea, autoritatea, munca, pe care le vom pune la început depinde toată această zidire. În Basarabia și în Bucovina trebuia să facem proba. Această probă

trebuie să o facem nu numai pentru aceste populații, care și-au dat seama ce însemnează paradisul bolșevic, amintirea căruia trebuie să le-o ștergem prin structura nouă a ordinei lor morale și a administrației lor. Trebuie să procedăm așa ca să refacem istoria, să nu mai revenim la situația care ne-a dus la prăbușirea teritoriilor, datorită nu numai din cauza împrejurărilor din afară dar și carențelor dinăuntru”.

Inițial, primele măsuri întreprinse de autoritățile din Basarabia și Bucovina în vederea revenirii la starea de normalitate după distrugerile provocate de război și de elementele evreiești procomuniste au fost adoptate pe baza dispozițiilor de ordin administrativ comunicate telefonic de guvernul de la București, imediat după eliberarea provinciilor, către g-ralul Voiculescu, g-ralul Tătăranu și colonelul Rioșanu.

Acțiunile imediate de realizat erau, conform instrucțiunilor și principiilor stabilite la București, menite să curețe terenul de comuniști, înlăturarea bolșevicilor, a elementelor nesigure și a evreilor provocatori din teritoriu, înlăturarea evreilor de la sate. Ulterior, măsurile menționate mai sus au fost completate prin hotărâri cu caracter economic adoptate în cadrul Consiliului de Miniștri prezidat de Mareșalul Antonescu în 5-6 septembrie 1941.

S-a realizat recensământul populației, s-au inventariat bunurile și proprietățile de toate categoriile. S-au luat măsuri pentru strângerea recoltelor și executarea muncilor agricole. Fabricile și morile au fost puse în funcțiune. S-au blocat toate disponibilitățile de cereale și vite de tăiere. S-au combătut epidemiile și epizootiile. Într-un cuvânt, organele administrative au fost nevoite să acționeze în toate ramurile de activitate, pentru a suplini lipsa organelor de specialitate, care nu se prezentaseră încă.

Așadar, deja în toiul luptelor pentru Basarabia a fost proiectat un program de activitate a administrației românești în momentul în care va reveni în provincie. Pe parcurs au fost formulate alte sarcini, determinate de situația concretă din teritorii, ele fiind reeșalonate, concretizate. Serviciile competente române au intrat în posesia unor “instrucțiuni” ale militarilor sovietici privind organizarea detașamentelor de partizani și a grupurilor de diversioniști pe teritoriile cedate.

Deci, autoritățile române erau la curent cu ceea ce puseseră bolșevicii la cale la retragerea lor. Basarabia. Autoritățile sovietice au pus aici accentul pe organizarea unor grupuri mici de teroriști, unor mici echipe de spioni, pe lansarea parașutiștilor-diversioniști etc. Rând pe rând, acești indivizi au fost depistați și neutralizați de către organele polițienești și cele ale jandarmeriei. Astfel, în august 1941 a fost contracarată acțiunea grupului terorist din Chișinău instruit de căpitanul sovietic de la NKVD Korocikin. Organele românești de menținere a ordinii i-au depistat pe activiștii sovietici, cei care sub regim comunist au comis crime față de

românii basarabeni, au desfășurat o amplă propagandă românofobă.

Între alte măsuri de primă importanță luate de autoritățile civilo-militare din Basarabia au fost stabilirea unor prețuri fixe la mărfurile industriale și agricole, reorganizarea comerțului, aprovizionarea populației cu produsele alimentare cele mai necesare (zahăr, orez etc.) și cu cele industriale (săpun de rufe, sticlă de geamuri și pentru lămpi, încălțăminte, piele etc.). În lunile septembrie și octombrie 1941, mareșalul Ion Antonescu a inspectat sudul și centrul Basarabiei, formulând câteva îndrumări administrative.

Constituirea celor două guvernăminte ale Basarabiei și Bucovinei face obiectul ultimului subcapitol din cele patru ale capitolului secund, text bazat în primul rând, pe documente editate și inedite referitoare la ședințele și directivele guvernului Ion Antonescu.

Pe data de 3 iulie 1941, în cadrul ședinței Consiliului de Miniștri s-a discutat problema organizării administrative a Basarabiei și Bucovinei de Nord, în care Mihai Antonescu a exprimat cu claritate intenția sa de a aplica principiul unei largi autonomii noilor provincii eliberate. La 25 iulie 1941 toți prefecții, pretorii și notarii se găseau la posturile lor. Administrația românească a procedat la o reorganizare administrativă de tip românesc, pentru a facilita astfel reintegrarea cât mai rapidă a acestui teritoriu în spațiul românesc și pentru o mai bună administrare și cunoaștere a situației din teritoriu.

La 3 septembrie 1941 a fost emis Decretul-Lege nr.790 *Pentru organizarea Basarabiei și Bucovinei*. Așadar, acest document important determina componența administrației celor două provincii eliberate, definea împuternicirile guvernatorilor provinciilor, delimita funcțiile organelor puterilor provinciale și cele ale puterii centrale, inclusiv poliția și siguranța statului, jandarmeria, învățământul superior, căile ferate, porturile etc. Decretul-Lege împărțea administrativ Basarabia (și Bucovina) în județe, plase, comune, ultimele fiind persoane juridice cu bugetul propriu [10, p. 274-275].

În opera de administrare a Basarabiei au apărut un șir de probleme. Una dintre ele: - *“neînțelegerea permanentă între armata și administrația locală”*. Izvorul acestor animozități se găsea în contradicțiile de împuterniciri: conform Decretului-Lege pentru organizarea Basarabiei și Bucovinei, Guvernatorul, în calitate de autoritate supremă a provinciei, avea dreptul de a da decizii și a elabora ordonanțe și regulamente pe întreg teritoriul ei. Aceleași drepturi, însă, le avea și Comandantul Corpului III Armată, acordate prin articolul 486 al Codului Justiției Militare (CJM). A existat, deci, un paralelism al puterilor. Mareșalul Ion Antonescu a cerut să se studieze problema.

Ca și în perioada interbelică, în primul an al războiului s-a mai practicat uneori mutarea, în scop disciplinar, a unor funcționari civili și militari din vechiul Regat în Provinciile

eliberate, inclusiv în Basarabia, fapt ce a stârnit revolta autorităților provinciale. Această practică a fost sistată în luna august 1942. Unii funcționari, profesori din licee și școli de cultură generală, unii preoți, care au activat sub regim sovietic au rămas la posturile lor. Această stare de lucruri a dus la o legitimă revoltă a populației locale, autoritățile românești trebuind să liniștească spiritele și din acest punct de vedere.

Capitolul al treilea și cel mai voluminos alcătuind, practic, însăși substanța tezei, întrucât este consacrat acțiunilor efective desfășurate de cele două guvernăminte în diversele domenii ale vieții sociale, conform viziunii sistematice imprimată de Conducătorul Statului Mareșalul Ion Antonescu. O chestiune capitală în cadrul acestei problematice complexe era aceea a românizării pașnice a vieții sociale din cele două provincii, în paralel cu asigurarea ordinii publice și menținerea siguranței cetățenești, chestiuni care fac obiectul primului sub-capitol.

În concepția naționalist-etnicistă integrală a militarului și omului politic Ion Antonescu, eliberarea teritoriilor cotate de URSS trebuia completată cu măsuri pașnice, dar ferme, în sensul românizării vieții sociale din cele două provincii istorice românești. Mai concret, era necesar ca elementul românesc, istoric, autohton și etnic majoritar, să-și recâștige supremația pierdută din cauza agresiunii și a dominației străine. Unul dintre cele mai sensibile aspecte ale acestei problematice spinoase era reprezentat de situația evreilor.

Este bine cunoscut faptul că încă populația evreiască își legase mari speranțe de ocupanții sovietici, speranțe cel puțin parțial concretizate, cu prețul unor grele suferințe din partea celorlalte grupuri etnice, inclusiv a rușilor și a ucrainenilor, dar în primul rând a românilor moldoveni. În pofida actelor de cruzime săvârșite de către populația evreiască asupra armatei și civililor români, prin Ordinul nr. 255 din 4 iulie 1941, Ion Antonescu a interzis populației orice act de agresiune ori abuz asupra populației evreiești, investind autoritățile civile și militare cu pedepsirea celor responsabili de încălcarea legilor [20, p. 125]. Fără îndoială că, pe fondul stării de război, în raporturile administrației românești cu populația evreiască s-au comis unele abuzuri, dar ele nu pot fi considerate ca făcând parte dintr-o politică de stat, dictată de la București. Din contră, mareșalul Ion Antonescu a adoptat măsuri de sancționare a funcționarilor și militarilor ce se făceau responsabili de încălcarea legilor în vigoare.

Un caz elocvent în acest sens, în reprezintă constituirea Comisiei de anchetă pentru cercetarea situației populației evreiești și a neregulilor din ghetoul Chișinău. Prima parte a subcapitolului este consacrată activității comisiei și concluziilor la care ea a ajuns, conform documentelor oficiale pe care le-a emis. Raportul comisiei scoate în evidență fluctuații ale modului în care era administrat ghetoul de către autoritățile militare românești. Astfel, se aprecia că „în timpul în care ghetoul era sub comanda colonelului Tudose, se remarcă grija

acestui pentru a organiza „o viață cât mai omenească evreilor, cât și pentru a împiedeca orice abuz”, în timp ce odată cu venirea la comandă a colonelului Dumitrescu, „începe seria abuzurilor și infracțiunilor” [1]. Printre alte acuzații, colonelului Dumitrescu i se imputa traficul cu autorizațiile pentru ieșiri în oraș, pentru amânarea plecărilor în evacuare și traficul de influență. Pentru asemenea tranzacții, ofițerul român fixase prețuri și anume 1000 - 1500 lei, o autorizație pentru ieșirea în oraș și de la 5000 – 70.000 lei, pentru amânarea plecării de la un convoi la altul. Tranzacții le încheia în casa evreului Venișencher, cu care era în strânse legături de afaceri. De asemenea, mai avea în complicitate și pe evreul Maghidovici, care-și instalase chiar un fel de birou, pentru asemenea practici.

De menționat faptul că, în raportul elaborat de către comisie, stabilește și numărul evreilor evacuați din Basarabia și Bucovina de Nord în Transnistria. Astfel, din situația prezentată comisiei de către Inspectoratul de Jandarmi Chișinău, rezultă că, prin punctele de trecere, au fost evacuați din Basarabia 55.867 evrei, iar din Bucovina 45.558 evrei, rezultând un total de 101.405 evrei [1]. Cifra este relevantă pentru a demonstra nulitatea afirmației unora care, fără a avea o bază istorică, avansează cifră de 300-400.000 de evrei deportați în Transnistria de către autoritățile române.

În concluzie, mareșalul nu poartă vina pentru uciderea evreilor, deoarece crimele nu au fost ordonate de către acesta. Este adevărat că, în contextul complex al războiului, unii soldați și ofițeri români au comis abuzuri și crime asupra unei părți a populației evreiești din Basarabia și Bucovina de Nord (ca urmare a faptelor comise de aceștia), dar mareșalul Ion Antonescu, aflat pe front, a luat cunoștință cu întârziere de aceste evenimente și a ordonat pedepsirea imediată a celor vinovați.

În Basarabia, regimul I. Antonescu s-a impus, în primul rând, ca unul **anticomunist**. Forțele interne din Basarabia, poliția și jandarmeria, au arestat persoane care au propagat ideologia comunistă, au servit slugarnic regimului bolșevic și au denigrat tot ce este românesc. Organele polițienești din Basarabia au lucrat încontinuu la identificarea persoanelor ce s-au manifestat în public împotriva Statului Român, au adus prejudicii morale și materiale românilor rămași sub stăpânirea bolșevică, persecutându-i și contribuind la deportarea și executarea acestora în urma denunțurilor făcute.

Regimul antonescian a depus eforturi pentru a șterge urmele rusificării basarabenilor. Prin simplificarea Legii numelui, din 8 aprilie 1936, modificată prin Legea nr. 29 din 14 ianuarie 1942, basarabenilor li s-a permis revenirea la numele lor de origine: la cererea de schimbare a numelui se anexa dovada purtării unui nume românesc ce s-a înstrăinat sau pierdut. Pentru revenirea la numele autentice ale localităților din Basarabia, prin Ordinul circular nr. 9199 din 29 noiembrie

1941 s-a instituit o comisie, alcătuită din Secretarul General al provinciei, Directorul Învățăământului, Directorul Afacerilor Administrative și Directorul Arhivelor Statului.

În cadrul capitolului, este abordată problema dezvoltării diferitelor ramuri economice și a infrastructurii, activitate economico primară care grupa marea majoritate a populației băștinașe. Una dintre primele preocupări ale Guvernământului Basarabiei a fost agricultura. În urma procesului de românizare, a fost adusă în patrimoniul statului în Basarabia o suprafață agricolă de 394 000 ha, iar în Bucovina o suprafață de 47 700 ha cu 9 161 locuințe.

În sectorul agriculturii, Guvernământul Basarabiei a avut un amplu program de activitate ce prevedea, între altele, selectarea și amplasarea personalului tehnic, cultivarea întregii suprafețe arabile folosind mijloacele de lucru existente, sporirea suprafețelor cultivate cu plante textile, oleaginoase, leguminoase, furajere, speciale și industriale (orez, kok-sacâz, sfeclă de zahăr, plante medicinale etc.). În pofida condițiilor climaterice nefavorabile din anul agricol 1942-1943, s-au valorificat totuși 2 672 982 hectare (99,33%) din întreaga suprafață arabilă a Basarabiei, față de 2 607 948 ha (96,22%) cultivate în anul agricol 1941-1942.

Ținând cont de necesitățile armatei și ale populației civile în ceea ce privește alimentația și vestimentația, s-a dat o atenție deosebită culturilor textile, oleaginoase, speciale și industriale. O altă preocupare a DAD a fost refacerea prin culturi îngrijite a plantațiilor de vii și livezi, distruse în mare parte de bolșevici, sădirea plantațiilor noi de livezi, refacerea și dezvoltarea pepinierelor, aprovizionarea agricultorilor cu instrumente pomicole, unelte, material săditor.

DAD a activat intens și în direcția îmbunătățirii raselor de vite, oi, porci, recuperând pierderile simțitoare ale fondului de animale de pe urma retragerii bolșevicilor. Alte priorități de ordin agricol din partea autorităților provinciale au constat în creșterea suprafețelor culturilor textile, oleaginoase, speciale și industriale, refacerea plantațiilor de vii și livezi, aprovizionarea agricultorilor cu cele necesare, îmbunătățirea raselor de animale, creșterea iepurilor de casă, educarea agricolă a populației rurale, și cursurilor *ad-hoc*, creșterea numărului de tractoriști, valorificarea produselor agricole, horticole, pomicole și viticole, reîmpădurirea masivă a provinciilor, combaterea alunecărilor de teren și reglementarea vânătorii.

Un important domeniu de activitate grav afectat de război au fost transporturile. Administrația civilo-militară din Basarabia a fost preocupată de restabilirea rapidă a legăturilor dintre Basarabia și restul țării. În acest scop au fost construite câteva poduri de lemn provizorii peste Prut, lângă localitățile Oancea, Fălciu, Albești, Sculeni, Ungheni, Bădărași, Braniștea. Suma totală a cheltuielilor a fost de 24 300 000 lei. În perioada examinată, au fost executate următoarele lucrări: drumuri refăcute și reparate – 1145 km; drumuri

pietruite din nou (până la aceeași dată) – 558 km; drumuri în curs de construcție – 719 km; poduri construite din nou pe traseele arătate mai sus și cele izolate de pe drumurile naturale de toate categoriile (până la 15 august 1943) 7 446 metri; poduri refăcute și reparate până la data de 15 august 1943 – 1926 metri. Pentru realizarea lucrărilor de mai sus a fost nevoie de extragerea pietrei – 1 094 000 mc; nisip – 745 000 mc; spargeri de piatră – 34 0000 mc; transporturi de piatră – 949 000 mc; investiții bănești – 1 779 002 000 lei [13, p.108-109].

Conducerea antonesciană a urmărit câteva scopuri în domeniul industriei. Primul dintre acestea viza *crearea unei industrii viabile și corespunzătoare nevoilor statului: românizarea industriilor* prin încurajarea capitalului românesc și a persoanelor de origine etnică română; prin introducerea capitalului românesc în întreprinderile industriale înstrăinate; prin favorizarea și sprijinirea industriilor românești la aprovizionarea cu materii prime locale; *pregătirea și promovarea specialiștilor din rândurile băștinașilor*. În lucrare sunt trecute în revistă, pornind de la situația găsită în 1941, realizările în domeniul morăritului, industriei uleiurilor, carierelor de piatră etc.

La reinstaurarea administrației românești, comerțul era inexistent, de aceea imediat a fost pusă sarcina refacerii lui, antrenându-se în acest sens elemente etnice românești. Inițial, Guvernământul a obligat Institutul Național al Cooperației (*Incoop*) să aprovizioneze Provincia cu mărfurile necesare, să colecteze și să valorifice produsele agricole din Basarabia [5, p.120-121]. Apoi, a fost încurajată inițiativa particulară.

Cu concursul Incoopului, în fiecare capitală de județ s-a înființat câte o școală de colectori, cu termenul cursurilor teoretice de două luni, urmat de o practică de șase luni, apoi de alte cursuri de specializare de două luni.

Etnicilor români lipsiți de capital, însă considerați cinstiți și cu aptitudini în domeniu, li s-a acordat un ajutor (credit) de 3 845 000 lei, din bugetele Camerelor de Comerț. Viața comercială era imposibilă fără instituțiile de credit. La insistența Guvernământului, s-au luat măsuri din timp ca instituțiile de credit din Țară să-și deschidă sucursale în Basarabia. Prima instituție de credit care a înființat sucursale în toate capitalele de județ a fost Banca Națională Română. Casa de Economii și Consignațiuni (CEC) a deschis o sucursală la Chișinău. Îndată după dezrobire, au fost înființate patru Camere de Comerț – la Bălți, Chișinău, Cetatea-Albă, Ismail. Prin reorganizarea de la 1 iulie 1942, în Basarabia funcționau nouă Camere de Comerț și Industrie – câte una în fiecare capitală de județ.

Pe plan etno-social, programul ce trebuia executat de Directoratul Românizării, Colonizării și Inventarului (DRCI), cuprindea identificarea și inventarierea tuturor bunurilor intrate în patrimoniul Statului, valorificarea lor și, în primul rând, a industriilor alimentare,

arendarea și exploatarea terenurilor agricole, refacerea și conservarea imobilelor urbane și rurale neocupate de nimeni. Așa cum relevă documentele timpului, identificarea și inventarierea bunurilor imobile s-a putut realiza ușor, însă cele mobile au constituit o adevărată problemă, *“din cauza lăcomiei omenești și ușurinței cu care bunurile mobile pot fi dosite”*. Autoritățile de Stat au susținut băștinașii prin: sprijinirea tineretului rural orientat spre îndeletniciri practice; prin înlesniri de ordin fiscal, financiar și administrativ pentru întreprinzătorii care manifestau o inițiativă cât de mică sau aveau pregătirea necesară pentru meserii, industrie și comerț; prin restricții în pătrunderea străinilor acolo unde era posibilă atragerea băștinașilor, formarea de brațe de muncă autohtone calificate. Basarabia și Bucovina de Nord avea nevoie de brațe de muncă calificate. În iulie 1941, toate așezămintele spitalicești și de ocrotire au fost găsite în clădiri distruse, arse, devastate, fără personal medical și sanitar auxiliar, lipsite de aparate, instrumente, lenjerie, veselă, într-un cuvânt, într-o stare completă de nefuncțională.

Pe parcursul acestui compartiment al tezei am abordat și aspecte de detaliu, precum preocuparea autorităților pentru calitatea pâinii, pentru starea aprovizionării cu încălțăminte, cu materiale de construcție și cu cherestea, cu obiecte metalice, cu zahăr și cu săpun, mai ales în mediul rural, unde problemele erau mai acute.

Spre finanul capitolului am abordat și domeniile educațional și cultural-religios, prin prisma modului cum au înțeles să acționeze în aceste domenii reprezentanții guvernului Ion Antonescu.

La începutul acestui compartiment, am analizat activitatea Guvernământului Basarabiei în domeniul învățământului, bazându-ne pe informațiile cuprinse în *Darea de seamă de activitatea și situația Directoratului Culturii Naționale și al Cultelor de la dezrobire până la 15 august 1943*, aflată în Arhiva Națională a Republicii Moldova, precum și alte izvoare.

Directoratul Culturii Naționale și al Cultelor, înființat la 3 septembrie 1941, constituia autoritatea școlară supremă administrativă, de control și îndrumare pe teritoriul Provinciei. Ceva mai târziu, Directoratul a primit împuterniciri de ordin administrativ și bugetar în ceea ce privește funcționarea cultelor pe teritoriul Basarabiei.

DCNC a pus pe primul plan de preocupare învățământul primar. Pe lângă școlile primare, DCNC a organizat în anul școlar 1941-1942, 181 de ateliere pentru băieți și fete, iar în următorul an de studii s-au mai pus în funcțiune 300 ateliere.

Sub regimul antonescian, învățământul primar din Basarabia a fost reorganizat pe baze practice, *“spre a fi cât mai aproape de nevoile vieții și ocupațiile populației”* [3, f. 30]. Printre problemele pe care autoritățile românești au trebuit să le rezolve în domeniul educației

s-au numărat lipsa personalului didactic și calitatea precară a bazei materiale.

Cei doi ani de conducere românească a școlii basarabene, ani de regăsire, de experiențe, de adunare a copiilor la școlile din care au fost risipiți de ocupații sovietici, s-au încheiat cu rezultate pozitive. Proportia elevilor ce au susținut examene de bacalaureat nu a fost mai mică decât aceea din alte regiuni ale României. În domeniul educației copiilor, s-a constatat o manifestare din ce în ce mai puternică a conștiinței lor naționale românești. Școala din Basarabia a contribuit, în măsura posibilităților ei, la acordarea ajutorului pentru armată.

În cadrul capitolului, nu am omis nici referirile succinte la conflictele individuale și colective de muncă sau la modalitățile de petrecere a timpului liber, mai ales pe larg fiind tratată situația instituțiilor sanitare, inclusiv măsurilor de prevenire și combatere a unor boli contagioase.

În domeniul cultural-religios, atenția noastră s-a oprit, în primul rând, asupra unor muzee, biblioteci și monumente de cultură. Datorită eforturilor depuse pentru reorganizare, între muzeele Basarabiei, pe primul loc stătea *Muzeul Regional al Basarabiei*, luând ca bază numeroasele publicații științifice. *Muzeul Regional al Basarabiei* avea în subordonare stațiunea limnologică de la Vâlcov, unde s-a organizat *Muzeul Deltei*, un laborator de chimie și hidrobiologie și un post de observațiuni meteorologice, înzestrate cu inventarul științific necesar cercetărilor și cu o bibliotecă [1].

De asemenea, am căutat să scot în evidență rolul Căminelor Culturale, al Fundației Culturale Regale și concepțiile lui Ion Antonescu asupra raporturilor între Stat și biserică. Prin urmare, Ion Antonescu a ținut să reglementeze și situația raporturilor dintre stat și biserică, pronunțându-se pentru neamestecul autorităților în afacerile bisericești, cu excepția cazurilor în care *"preoții depășesc limitele menirii lor și se amestecă în politică sau în administrație..."*.

- Prezența veche și substanțială a românilor moldoveni dincolo de Nistru, transferarea evreilor din Basarabia și nordul Bucovinei în regiunea dintre Nistru și Bugul de Sud, numită convențional Transnistria și plasarea acesteia din urmă sub administrație românească, după 19 august 1941, au constituit pentru noi tot atâtea motive pentru a insera în textul tezei un capitol aparte dedicat problematicii amintite. Astfel, a văzut lumina tiparului capitolul al IV-lea al tezei de doctorat, consacrat administrării Transnistriei sub mandatul profesorului Gheorghe Alexianu. Capitolul este structurat pe trei subcapitole având ca subiecte motivațiile, aspirațiile și riscurile pe care le incumbau prezențele și interesele românești dincolo de Nistru, principalele coordonate ale vieții sociale în Transnistria administrată de români și respectiv, situația evreilor și a țăganilor transferați aici.

- În cadrul acestui capitol am tratat și următoarele probleme: activitatea politică, economică și financiară Guvernământului Transnistriei în perioada 19 august 1941-31

decembrie 1943, activitatea cabinetului de administrare a Transnistriei și starea financiară a acestei provincii.

Ultimul capitol din lucrare este consacrat degradării situației militare a României pe Frontul de Est, reînstituirii administrației sovietice în Transnistria, nordul Bucovinei și Basarabia și actului de la 23 august 1944, prin care România a ieșit din Axă și s-a alăturat Cualiției Națiunilor Unite.

În prima parte a capitolului, pe baza unor lucrări de istorie militară, am punctat principalele momente ale participării României la războiul antisovietic după cucerirea Odesei (luptele de la Sevastopol, Cotul Donului, Stalingrad, Kuban, Crimeea etc.), în paralel cu înrăutățirea raporturilor militare româno-germane.

În decembrie 1941, situația internațională a României devenise mai complicată: la 7 decembrie guvernul Marii Britanii a declarat război României, iar după atacul Japoniei asupra bazei militare americane de la Pearl-Harbour și intrării S.U.A. în războiul mondial, Germania și Italia au declarat război Statelor Unite, exemplu urmat și de București la 12 decembrie. La 29 decembrie 1941, Adolf Hitler îi trimite lui I. Antonescu o altă scrisoare în care cere participarea forțelor militare române în campania militară din 1942.

De la începutul anului 1942, trupe speciale române încadrate în Armata a 11-a germană au continuat operațiunile militare privind cucerirea Crimeii; la 4 iulie 1942, Sevastopolul, principalul oraș-port al peninsulei, a fost pus sub controlul germano-român [5, p. 214]. Înfrângerea armatelor Axei în bătălia Stalingradului a generat primele tensiuni majore între partea română și cea germană, atât la nivelul trupelor, cât și la nivelul comandamentelor.

În urma unei noi ofensive sovietice declanșate la 1 noiembrie 1943, Armata Roșie a reușit să izoleze trupele germane și române aflate în Crimeea. Schimbarea ireversibilă a raportului de forțe pe Frontul de Est după înfrângerea Germaniei în bătălia de la Kursk-Orel (5 iulie-23 august 1943) a făcut din reînstituirea dominației sovietice în teritoriile recuperate sau administrate de România, după 22 iunie 1941, o eventualitate din ce în ce mai probabilă.

La 18 martie 1944, unități ale Armatei Roșii au forțat râul Nistru, ocupând mai multe localități rurale din nordul Basarabiei și al Bucovinei. Pentru câteva luni, frontul s-a stabilizat pe linia Iași-Chișinău-Tighina-Tiraspol. Sosirea trupelor sovietice nu a reprezentat nici pentru autoritățile românești, nici pentru populația autohtonă din Basarabia și Bucovina (părți ale vechii Moldove) și nici pentru alogonii colonizați aici de către ocupatorii străini, o surpriză.

A doua parte a capitolului este consacrat planurilor, impozitelor și măsurilor concrete de evacuare, începând cu teritoriul dintre Nistru și Bug. În toamna lui 1943, confruntat cu posibilitatea tot mai clar conturată de a rămâne fără obiectul administrației sale, guvernatorul

Transnistriei, profesorul George Alexianu, a inițiat, cu știrea și aprobarea Mareșalului, o măsură cu caracter excepțional, chiar pentru istoria universală. În loc să-și pună problema pustiirii și secăturii de resurse a teritoriului transnistrean, guvernatorul român a căutat și a pus în practică un plan de predare a bunurilor și a gestiunii provinciei spre locuitorii ei, care majoritari erau rusofoni (ruși și ucraineni), iar o bună parte români *moldoveni*.

La 23 mai 1944, în condițiile presiunii militare sovietice, Ion Antonescu era convins de caracterul inevitabil al dizolvării celor două guvernăminte, Basarabia și Bucovina pe care le considera desființate din ziua când guvernatorii nu au mai funcționat în cele două provincii; funcționarii detașați urmau să se întoarcă la locul de muncă inițial [5, p. 148]. O nouă lege administrativă nu mai menționa guvernămintele printre unitățile administrativ-teritoriale ale României, ci numai județele. Pe de altă parte, lichidare (dizolvarea) guvernămintelor implica noi probleme administrative, juridice, financiare etc. [6, p. 235-255], ceea ce a făcut ca implementarea noii legislații să nu se producă înainte de actul de la 23 august 1944.

Textul subcapitolului al II-lea se încheie cu descrieri succinte ale comportamentului sângeros al ocupanților sovietici, pe care nici măcar un autor ca Vasile Stati nu le neagă.

- În fine, dar nu în cele din urmă, ultimul subcapitol al tezei doctorale are ca temă specifică ieșirea României din războiul contra Națiunilor Unite, act care a însemnat, *ipso-facto*, printre altele și renunțarea vremelnic la Basarabia și Nordul Bucovinei în favoarea Uniunii Sovietice.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea izvoarelor de arhivă, precum și a istoriografiei problemei ne-a permis *soluționarea unei probleme importante pentru știința istorică contemporană*, ce ține de aprecierea echilibrată și nepolitizată a rolului și bilanțului regimului Ion Antonescu în evoluția social-istorică a Basarabiei și Bucovinei.

Declanșarea războiului anti-sovietic și intrarea României în război, au influențat decisiv și cariera generalului Ion Antonescu, intrat în conflict deschis cu regele Carol al II-lea, care, după numai două luni, s-a văzut obligat de situație să îi încredințeze puteri excepționale în conducerea statului român amenințat de catastrofă. Odată ajuns în funcția de Conducător al Statului, Generalul Antonescu și-a pus problema refacerii granițelor României Mari; s-au cristalizat, astfel, o serie de prime idei și concepții despre administrarea Basarabiei și Nordului Bucovinei, după viitoarea eliberare, în acest sens fiind consultați și membrii elitei naționale a românilor din teritoriile ocupate de URSS.

Confruntându-se cu dezastrele provocate de război, de Armata Roșie în retragere și de elementele evreiești procomuniste, Mareșalul Ion Antonescu a dorit reformarea completă a sistemului administrativ din cele două provincii, în vederea dinamizării activității acesteia, cu ajutorul căreia a reușit, într-un timp record, să readucă viața economică, socială și culturală pe un făgaș normal.

Activitatea administrației civilo-militare românești din Basarabia a fost determinată de condițiile reale ale momentului. Cu toată perspectiva greutăților, organele administrative au acționat energic în opera de reclădire și refacere a provinciei. Astfel, în toate localitățile s-au luat măsuri pentru restabilirea ordinii și siguranței, degajarea străzilor de dărâmături, refacerea căilor de comunicație și aprovizionarea populației, în special a celei de la orașe, cu alimente. S-a realizat recensământul populației, s-au inventariat bunurile și proprietățile de toate categoriile. S-au luat măsuri pentru strângerea recoltelor și executarea muncilor agricole. Fabricile și morile au fost puse în funcțiune. S-au combătut epidemiile. Într-un cuvânt, organele administrative au fost nevoite să acționeze în toate ramurile de activitate, pentru a suplini lipsa organelor de specialitate, care nu se prezentaseră încă.

Sarcina forțelor de poliție și a celor de jandarmerie, a administrației civile era de a restabili încrederea supraviețuitorilor acestor pământuri în organele de stat, de a întrona ordinea și disciplina, de a suprima orice tentativă de jaf. Între alte măsuri de primă importanță luate de autoritățile militare din Basarabia au fost stabilirea unor prețuri fixe la mărfurile industriale și agricole, reorganizarea comerțului.

Cu aspecte pozitive, dar și negative, generate în mare parte de starea de război, guvernarea

antonesciană a avut o serie de realizări remarcabile, atât în plan intern, cât și extern. În plan intern, Mareșalul Ion Antonescu a reușit să aducă ordinea și să redea autoritatea și credibilitatea principalelor instituții ale statului, grav afectate de guvernarea carlistă, să redreseze economia națională, să reducă considerabil corupția care măcina societatea românească interbelică, să confere o minimă prosperitate populației, inexistentă chiar în Occidentul Europei în condițiile stării de război etc. În plan extern, Mareșalul Antonescu a reușit să reorienteze politica externă a României spre Germania lui Adolf Hitler și astfel a reușit să salveze ființa statală națională de la dispariția de pe harta Europei. Angajarea alături de Axă în războiul împotriva Uniunii Sovietice la 21 iunie 1941 a reprezentat un act legitim din partea României în condițiile rapturilor teritoriale din iunie 1940, când, prin presiuni politice și amenințări militare, statul sovietic a răpit cele două provincii românești: Basarabia și Bucovina de Nord.

Regimul antonescian în Basarabia s-a impus ca un regim anticomunist. Forțele subordonate Ministerului de Interne din Basarabia, poliția și jandarmeria, au arestat persoane care au propagat ideologia comunistă, au servit regimul bolșevic și au denigrat tot ce este românesc. În momentul revenirii autorităților românești în Basarabia, regimul antonescian a curmat orice încercare de activitate sectară. Ținând cont de faptul că mulți funcționari publici, originari din Basarabia, foloseau limba rusă în timpul prestării serviciilor, ceea ce ducea la nemulțumiri manifestate de locuitorii provinciei, ca și de colegii lor de birouri, necunoscători ai limbilor străine, Guvernământul Basarabiei a luat decizia de a interzice funcționarilor publici de a vorbi în limbă străină în timpul serviciului, afară de cazurile autorizate de lege sau de regulament. Basarabenilor li s-a permis revenirea la numele lor de origine: la cererea de schimbare a numelui se anexa dovada purtării unui nume românesc ce s-a înstrăinat sau pierdut.

Cu toate că România era angajată în război și avea obiective de ordin strategic pe Frontul de Răsărit, totuși conducerea țării a făcut mult pentru redresarea economică a Basarabiei. Administrația antonesciană de la Chișinău a făcut pași concreți pentru restabilirea industriei, comerțului, agriculturii, etc. Toate acestea denotă că regimul antonescian a făcut tot posibilul de a integra teritoriile românești într-un stat unic.

Pentru conduita administrației românești din cele două provincii am folosit ca surse primare, documentele de uz intern ale diferitelor structuri și instituții create sau reînființate de autoritățile românești în teritoriile eliberate.

Documentele de arhivă ne relevă o situație gravă găsită de armata și administrația românească în teritoriile basarabene și bucovinene eliberate, ca urmare unui an de represiuni staliniste, urmat de câteva săptămâni de lupte crâncene, la care s-a adăugat activitatea eminamente distructivă a trupelor sovietice în retragere.

Din analiza materialului bibliografic și documentar avut la dispoziție, am putut decela următoarele scopuri principale urmărite de administrația românească:

- Lichidarea efectelor dominației străine, prin repararea distrugerilor materiale, reluarea vieții social-economice și cultural-religioase, ameliorarea situației generale la nivelul celor două provincii și creșterea importanței elementului românesc în toate domeniile vieții sociale;
- Asigurarea liniștii și ordinii, prin măsuri dure împotriva sabotajilor și a complicilor acestora și prin izolarea populației evreiești, despre care existau indicii clare că includea un mare număr de colaboraționiști și simpatizanți ai regimului de ocupație;
- Consolidarea legăturilor cu Țara, prin ameliorarea infrastructurii și facilitarea operațiunilor de creditare și de comerț;
- Dezvoltarea bazei materiale prin aducerea de noi tehnologii și utilaje, crearea de instituții bancare și de educație profesională;
- Asanarea morală la nivelul personalului administrativ și ecleziastic, dar și al populației, prin: abandonarea practicii de mutare disciplinară în Basarabia, sancționarea unor funcționari găsiți în culpă, atitudinea exigentă față de preoți, trimiterea de echipe medicale mobile prin sate etc.

Fără a fi spectaculoase sau miraculoase, rezultatele administrației românești, au fost totuși notabile, mai ales dacă ținem cont de condițiile generale și locale în care au fost dobândite.

Elaborările propuse în teză au câteva avantaje importante, care ne permit să formulăm câteva recomandări pentru cercetările de perspectivă: evitarea, pe cât posibil, a comandamentelor politice, a însușirii și propagării unor teze prestabilite de factorul politic intern și extern; abandonarea standardelor duble și depășirea dihotomiei învinși-învingători, în evaluarea faptelor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial (ex.: catalogarea acțiunilor românești din Transnistria drept crime, în paralel cu ocultarea genocidului practicat pe scară largă de autoritățile staliniste); raportarea faptelor concrete la spiritul epocii în care s-au produs, nu cantonarea în standarde și șabloane ale prezentului; valorificarea documentelor diplomatice străine despre guvernarea Mareșalului, provenite din arhivele statelor aliate României sau neutre, cu care țara noastră a întreținut relații politico-diplomatice, în anii 1940-1944.

Valoarea acestor elaborări determină ***impactul lor în dezvoltarea științei***, oferind noi perspective în cercetarea problemelor istorice supra-politizate.

Rezultatele obținute permit formularea unei serii de ***cercetări de perspectivă***: precum studiile de sinteză privind oportunitățile de dezvoltare ale diferitelor ramuri economice și de propășire culturală a românismului din Republica Moldova, în contextul integrării europene.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. ANRM. Fond 706. inv. 1, dosar 39: Corespondența Ministrului Afacerilor Interne a României în privința administrării Basarabiei, Bucovinei și Transnistriei.
2. ANRM. Fond 706, inv. 1, dosar 69: Despre evrei. Dare de seamă înfăptuită de Administrația Ghetourilor din Chișinău, 1941.
3. ANRM. Fond nr. 26503, inventar , dosar Doi ani sub scutul mareșalului.
4. Buzatu Gh. Pactul Hitler-Stalin și România. În: Dosarele istoriei, An. VI. nr. 7 (59), 2001,
5. Ciucă M.-D., Ignat M. Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Antonescu. Vol. VI: februarie-aprilie 1942. București: Arhivele Naționale ale României, 2002.
6. Ciucă M.-D., Ignat M., Teodorescu A. Stenogramele Consiliului de Miniștrii. Guvernarea Ion Antonescu. Vol. XI : mai-august 1944. București : Arhivele Naționale ale României, 2008.
7. Duțu Al. Dobre Fl., Loghin L. Armata română în al doilea război mondial (1941-1945). Dicționar enciclopedic. București: Editura Enciclopedică, 1999. 399 p.
8. Duțu Al. Eliberarea Basarabiei și a nordului Bucovinei. În: Dosarele Istoriei, 2001, An IV, nr. 7(59), p. 14-18.
9. Duțu Al., Ignat M. 1940 - drama României Mari, rapt și umilință. București: Universal Dalsi, 2000. 314 p.
10. Moraru A. Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993). Chișinău: Aiva, 1995. 560 p.
11. Moraru P. Bucovina sub regimul Antonescu 1941-1944. Chișinău: Prut Internațional, 2004-2007. 288 + 228 pp.
12. Petrencu A. Basarabia în al doilea război mondial. Chișinău: Lyceum, 1997. 348 p.
13. Petrencu A. România și Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial. Chișinău: Epigraf, 1999. 176 p.
14. Rotaru J., Burcin O., Zodian Vl. Mareșalul Ion Antonescu: am făcut „Război sfânt” împotriva bolșevismului. Campania anului 1941. Oradea: Ed. Cogito, 1994. 203 p. + fotografii
15. Scurtu I. Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1994. București : Editura Europa Nova & Tempus, 1994.
16. Șandru F. Ion Antonescu în Arhivele Naționale din Chișinău. În „Istorie și Societate”, vol. IV., Gh. Buzatu, M. Cârstea, G. Rotaru – coord. Rm. Vâlcea: Rottarymond, 2006, p. 60-77.
17. Șandru F. Zodia Basarabiei și Bucovinei de Nord sub Mareșalul Ion Antonescu. Vol. 1: Perioada 1941 - 1942. București: Semne, 2008. 498 p.
18. Șandru F. Zodia Basarabiei și Bucovinei de Nord sub Mareșalul Ion Antonescu. Vol. 1: Perioada 1941 - 1942. București: Semne, 2008. 498 p.
19. Șuța I. Necesitate istorică, dorință a unei țări întregi. În: Dosarele istoriei, 2006, An. XI, nr. 6 (118), p. 45-51.
20. Theodoru R. Mareșalul. București: Miracol, 2001. 152 p. + fotografii
21. Țepordei V. Jidanii în Basarabia. În: Raza, 25 iulie-1 august 1943,
22. Solomovici T. Viața și moartea mareșalului Ion Antonescu. Almanah istoric - 2010, București: Editura Teșu, 2010. 328 p.
23. Залесский К.А. Кто был кто во второй мировой войне. Союзники Германии. Москва: АСТ, Астрель, 2003. 894 с.
24. Мельтюхов М. Освободительный поход Сталина. Бессарабский вопрос в советско-румынских отношениях (1917-1940 гг). Москва: Яуза, Эксмо, 2006. 512 с.

LISTA PUBLICAȚIILOR ȘTIINȚIFICE A AUTORULUI

Lucrări științifice și științifico-metodice publicate :

1. Șandru F. Ion Antonescu în Arhivele Naționale din Chișinău. În „Istorie și Societate”, vol. IV., Gh. Buzatu, M. Cârstea, G. Rotaru – coord. Rm. Vâlcea: Rottarymond, 2006, p. 60-77.
2. Șandru F. Zodia Basarabiei și Bucovinei de Nord sub Mareșalul Ion Antonescu. Vol. 1: Perioada 1941 - 1942. București: Semne, 2008. 498 p.
3. Șandru F. (coautor). *Ideologie și Formațiuni de dreapta în România, vol. VII, ianuarie 1941-februarie 1943*, colecția „Documente”, Ed. INST, București, 2009
4. Șandru F. (coautor). ***România 1945 - 1989, Enciclopedia Regimului Comunist, Represiunea, Vol. I, A-E***, București, Ed. I.N.S.T., 2011
5. Șandru F. (coautor). ***România 1945 - 1989, Enciclopedia Regimului Comunist, Instituții Represive***, București, Ed. I.N.S.T., 2011
6. Șandru F. (coautor). ***România 1945 - 1989, Enciclopedia Regimului Comunist, Represiunea, Vol. II, F-O***, București, Ed. I.N.S.T., 2012.